

Περιεχόμενα

Πρόλογος	15
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή: Οι αιτίες της συμπεριφοράς και τα κίνητρα	17
Αιτιακή σκέψη και κίνητρα	18
Ορισμός κινήτρων	19
Είδη κινήτρων	20
Κίνητρα στα ζώα	20
Σύνοψη	21
Κίνητρα και γνώση	22
Σταθερότητα των κινήτρων	23
Κίνητρα και δράση	24
Ψυχολογία κινήτρων	26
Σύνοψη	29
Μέθοδοι μελέτης των κινήτρων	30
Ιστορική αναδρομή	33
Το σχέδιο του βιβλίου	36
Κεφάλαιο 2: Βιολογική και φυσιολογική βάση των κινήτρων	39
Ένστικτα	39
Ηθολογική ερμηνεία των ενστίκτων	40
Απελευθερωτικά ερεθίσματα	42
Απελευθερωτικά ερεθίσματα και ιεραρχικότητα του ενστίκτου	43
Απελευθερωτικά ερεθίσματα και αποτύπωση	44
Αποτύπωση στον άνθρωπο	47
Το υδραυλικό μοντέλο του ενστίκτου	47
Η ύπαρξη ενστίκτων στον άνθρωπο	51

Φυσιολογικά κίνητρα	52
Πείνα	52
<i>Παχυσαρκία</i>	56
<i>Διαταραχές φαγητού</i>	57
Δίψα	58
Ύπνος	59
Σεξουαλικότητα	60
<i>Έρωτας</i>	62
Ηλεκτρική διέγερση του εγκεφάλου	64
Σύνοψη	65
 Κεφάλαιο 3: Η ψυχαναλυτική θεωρία των κινήτρων	67
Η θεωρία	70
Συνειδητό και ασυνειδητό	70
Πρωτογενής - δευτερογενής σκέψη	72
Ορμές και άμυνα	73
Αρχή της ευχαρίστησης	74
Οι μηχανισμοί άμυνας	75
Ατομικές διαφορές στις αμυντικές προτιμήσεις	78
Η δομή της προσωπικότητας	79
Η ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη	82
Σύνοψη	84
 Κεφάλαιο 4: Ανθρωπιστικές θεωρίες: Rogers και Maslow	87
Η θεωρία της ενεργοποίησης-πραγμάτωσης του Rogers	88
Η θεωρία της ιεραρχίας των αναγκών του Maslow	90
Σύνοψη	93
 Κεφάλαιο 5: Συμπεριφορικές θεωρίες κινήτρων	95
Τα συνειρμικά υποδείγματα μάθησης	96
Η θεωρία του Hull	98
Κριτική της θεωρίας του Hull	103
Εξωτερικά κίνητρα	105
Εσωτερικά κίνητρα	107
Μαθημένες ορμές	110
Συγκρούσεις προσέγγισης-αποφυγής	112

Τιμωρία	115
Η θεωρία του Sheffield για τη δημιουργία ορμής	118
Ματαίωση	118
Σύνοψη	121
Άγχος εξετάσεων	122
Το άγχος εξέτασης και τα χαρακτηριστικά του	122
Ερμηνείες του άγχους εξέτασης	123
 Κεφάλαιο 6: Θεωρίες του άριστου επιπέδου	129
Φυσιολογικά μοντέλα της διέγερσης	131
Η θεωρία της διέγερσης	132
Η θεωρία των ψυχολογικών μεταστροφών	135
Αρχές των θεωριών άριστου επιπέδου	137
Σύνοψη	139
 Κεφάλαιο 7: Η θεωρία του πεδίου του Lewin	141
Ένταση και μνημονική ανάκληση	146
Ένταση και επανάληψη της προσπάθειας	147
Υποκατάσταση στόχων	148
Συγκρούσεις	149
Επίπεδο φιλοδοξιών	152
Σύνοψη	156
 Κεφάλαιο 8: Ψυχολογικές ανάγκες ως κίνητρα	157
Χαρακτηριστικά του κινήτρου επίτευξης	163
Η τάση για επίτευξη επιτυχίας	163
Η τάση για αποφυγή της αποτυχίας	166
Τελικό κίνητρο επίτευξης	167
Εξέλιξη της θεωρίας	168
Κίνητρο για αποφυγή της επιτυχίας	170
Ανάπτυξη του κινήτρου επίτευξης στα παιδιά	171
Σύνοψη	172
Το κίνητρο φιλίας ή δεσμού	173
Το κίνητρο για δύναμη ή εξουσία	176
Η θεωρία του αυτο-καθορισμού	177
Στόχοι επίτευξης	180

Από την ανάγκη επίτευξης στους στόχους επίτευξης	180
Είδη στόχων επίτευξης	182
Ανάγκη για σχέσεις με τους άλλους και στόχοι επίτευξης	185
Σύνοψη	187

Κεφάλαιο 9: Θεωρίες της γνωστικής συνέπειας	179
Η θεωρία ισορροπίας του Heider	190
Η θεωρία της συμφωνίας των Osgood και Tannenbaum	196
Η θεωρία της γνωστικής δυσαρμονίας	200
Σύνοψη	206

Κεφάλαιο 10: Θεωρίες αιτιακών αποδόσεων	209
Heider: Απλοϊκή ανάλυση της διεργασίας απόδοσης αιτίων	212
Αποδόσεις που αφορούν προδιαθέσεις	213
Εξηγήσεις της συμπεριφοράς και των αποτελεσμάτων της	214
Σύνοψη	217
Jones και Davis: Αντιστοιχούντες συμπερασμοί	218
Αντιστοίχιση	219
Σύνοψη	222
Kelley: Διεργασίες πολλαπλής απόδοσης αιτίων	222
Το μοντέλο συμμεταβολής	223
Έρευνες για το μοντέλο της συμμεταβολής	227
Το μοντέλο συσχηματισμού	229
Σύνοψη	231
Συνεπαγόμενα της θεωρίας του Kelley	233
Το ερώτημα του πότε	233
Το πρόβλημα της προκατάληψης στη χρήση των πληροφοριών	234
Το πρόβλημα της προσδοκίας	235
Το θεμελιώδες προσδιοριστικό σφάλμα	237
Η επίδραση των κινήτρων	238

Κεφάλαιο 11: Εφαρμογές των θεωριών αιτιακών αποδόσεων	243
στην εκπαίδευση	243
Διαστάσεις των αιτιακών αποδόσεων	245
Αιτιακές αποδόσεις και συναισθήματα	248
Εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα	251

Εσωτερικά κίνητρα και εκπαίδευση	254
Σύνοψη	259
Ο επιτυχημένος δάσκαλος	260
Η θεραπευτική χρήση των αιτιακών αποδόσεων στο σχολείο	262

Κεφάλαιο 12: Αιτιακές αποδόσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις

και στην παθολογική συμπεριφορά	267
Αιτιακές αποδόσεις και υγεία	270
Η περίπτωση των θυμάτων	270
Τα άτομα με κίνδυνο βλάβης της υγείας τους	274
Τα άτομα με δυσλειτουργική συμπεριφορά-Μαθημένη αβοηθησία	277
Θεραπευτικές παραβάσεις σε αιτιακές αποδόσεις	281

Κεφάλαιο 13: Κίνητρα και βούληση

Οι πρόδρομοι	287
Η τάση για δράση	292
Οι στόχοι και η διάρκειά τους	292
Είδη στόχων	292
Εμμονή	293
Ενσυνειδησία	295
Η σχέση στόχων και επίδοσης	297
Η έναρξη της δράσης	301
Η υπερνίκηση των εμποδίων της δράσης	303
Το μοντέλο αυτο-ρύθμισης του Kanfer	303
Η θεωρία του Kuhl για τον έλεγχο της δράσης	305
Προσανατολισμοί στον έλεγχο της δράσης	307
Το μοντέλο του Ρουβίκωνα για τις φάσεις της δράσης	312
Σύνοψη	316

Κεφάλαιο 14: Ο εαυτός ως πηγή κινήτρου

Εαυτός και κίνητρα	319
Έννοια του εαυτού	321
Το σχήμα του εαυτού	323
Επιδράσεις της έννοιας του εαυτού	325
Συνθήκες που προάγουν την αυτο-ενημερότητα	332
Αυτο-εστίαση και έλεγχος της δράσης	333

Σύνοψη	339
Βιβλιογραφία	341
Ευρετήριο όρων	363

Πρόλογος

Το βιβλίο αυτό αποτελεί επανέκδοση του ομότιτλου βιβλίου που είχε κυκλοφορήσει από τα Ελληνικά Γράμματα το 1995. Έκτοτε η θεωρία για τα κίνητρα της ανθρώπινης συμπεριφοράς έχει προχωρήσει και αυτό έπρεπε να αντανakλάται στην ελληνική βιβλιογραφία, και ειδικότερα στο βιβλίο αυτό. Έτσι, τα κεφάλαια που διαπραγματεύονται από ιστορική σκοπιά θεωρίες που άφησαν τη σφραγίδα τους στην έρευνα των κινήτρων παραμένουν τα ίδια σε μεγάλο βαθμό. Άλλα κεφάλαια όμως εμπλουτίστηκαν με θεωρίες και ερευνητικά δεδομένα σύγχρονα, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να κρίνει τις εξελίξεις που έχουν συντελεσθεί κατά τα τελευταία χρόνια.

Ο στόχος του βιβλίου αυτού είναι να προσφέρει μια πολύπλευρη και όσο το δυνατό πιο αντιπροσωπευτική εικόνα του φαινομένου των κινήτρων, ξεκινώντας από τα πλέον βασικά, όπως τα φυσιολογικά, μέχρι αυτά που αφορούν το άτομο και τις σχέσεις του με τους άλλους σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Επιπλέον, καλύπτει κίνητρα που έχουν τη μορφή θεμελιωδών αναγκών και κίνητρα που είναι μαθημένα αλλά αποτελούν στη συνέχεια χαρακτηριστικό προσωπικότητας. Επίσης, διαπραγματεύεται κίνητρα που χαρακτηρίζουν κατά κύριο λόγο μαθητές σε εκπαιδευτικά πλαίσια και τονίζει τις συνέπειές τους για όλους όσοι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι το βιβλίο περιορίζεται στην οπτική των κινήτρων μόνο μέσα από την εκπαίδευση. Αντιθέτως, καλύπτει τα κίνητρα στις διαπροσωπικές σχέσεις, στην ομαλή αλλά και παθολογική συμπεριφορά, στην καθημερινή ζωή αλλά και σε ειδικές συνθήκες. Μια ιδιαίτερα σημαντική πλευρά των κινήτρων που καλύπτει το βιβλίο είναι αυτή που αφορά τον εαυτό και το ρόλο του στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς. Η έμφαση στον εαυτό ως κινητήριου αλλά και ρυθμιστικού παράγοντα της συμπεριφοράς είναι το κεντρικό στοιχείο των σύγχρονων απόψεων για τα κίνητρα αλλά και την αυτο-ρύθμι-

ση της συμπεριφοράς. Η αυτο-ρύθμιση της συμπεριφοράς συνιστά έκφανση των βουλπτικών διεργασιών και αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα των κινήτρων στην ερμηνεία της συνθετότητας της ανθρώπινης συμπεριφοράς και δράσης. Αυτή η βουλπτική διεργασία περιγράφεται στο βιβλίο αυτό ως επιστέγασμα των θεωριών των κινήτρων.

Το βιβλίο απευθύνεται σε φοιτητές αλλά και σε εκπαιδευτικούς και ανθρώπους που επιζητούν να κατανοήσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε διάφορα πλαίσια. Είναι ένα χρήσιμο βοήθημα για όλους αυτούς που θέλουν να έχουν μια αντιπροσωπευτική εικόνα της ψυχολογικής γνώσης ως προς τα κίνητρα στην εξέλιξη της από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Η πολύπλευρη προσέγγιση των φαινομένων, που είναι ενδεικτική της σύγχρονης επιστήμης, προσφέρεται στον αναγνώστη με την ελπίδα να δημιουργήσει το έναυσμα για περαιτέρω ενασχόληση με το θέμα.

Αναστασία Ευκλείδη

Οκτώβριος 2011